

*Ольга Філіппова, в. о. директора,
вчитель початкових класів
Комунального закладу «Орчицька
початкова школа»
Зачепилівської селищної ради
Берестинського району
Харківської області
filippovaolin31031990@gmail.com*

Тема: «Формування ключових компетентностей здобувачів дошкільної та початкової освіти на засадах діяльнісного підходу»

Анотація:

У статті розкрито особливості впровадження діяльнісного підходу в освітній процес закладу дошкільної та початкової освіти в умовах сучасних викликів, спричинених війною в Україні. Авторка, спираючись на досвід педагогічного колективу КЗ «Орчицька початкова школа», описує ефективні методи формування ключових компетентностей у здобувачів освіти, зокрема через проєктну діяльність, використання цифрових технологій, інтерактивне навчання та індивідуалізацію освітнього процесу. Значну увагу приділено розвитку мовної, математичної, природничої, громадянської та соціальної компетентностей. Стаття підтверджує результативність діяльнісного підходу як умови для формування всебічно розвиненої особистості, здатної до адаптації та самореалізації в сучасному світі.

Ключові слова:

- діяльнісний підхід;
- ключові компетентності;
- початкова освіта;
- проєктна діяльність;
- цифрові технології;
- інноваційне навчання.

У реаліях сьогодення українців освітня галузь зазнала значних змін. Війна негативно вплинула на організацію освітнього процесу, що зумовило потребу в гнучкій трансформації діяльності освітньої сфери.

Реалії поставили перед педагогами завдання – постійно реагувати на вимоги часу, поглиблювати та вдосконалювати свої професійні компетентності, долати освітні втрати. Дистанційна освіта, що стала основною під час карантину та в умовах воєнного стану в Україні, викликала розвиток нових її форм, нових підходів до навчання.

Саме тому **метою роботи** педагогічного колективу є створення умов для формування ключових компетентностей здобувачів освіти шляхом упровадження технологій діяльнісного підходу.

Для реалізації визначеної мети сформульовані такі завдання:

- створення моделі формування всебічно розвиненої особистості;
- створення ефективної системи підвищення професійної компетентності педагогів, творче опрацювання та впровадження технологій діяльнісного підходу в освітній процес;

–якісна реалізація ефективних технологій діяльнісного підходу в освітньому процесі для формування ключових компетентностей здобувачів освіти;

–проведення моніторингу організації та результативності формування ключових компетентностей здобувачів освіти на засадах діяльнісного підходу.

У закладі освіти здобувають освіту 20 вихованців дошкільного підрозділу та 28 учнів 1–4 класів, 13 із яких – внутрішньо переміщені особи. Працюють 7 педагогів, які й упроваджують в освітній процес технології діяльнісного підходу.

Діяльнісний підхід в освітньому процесі дошкільної та початкової освіти – це ефективний інструмент, який допоможе подолати всі виклики.

Одне з пріоритетних завдань педагогічного колективу КЗ «Орчицька початкова школа» – організувати освітній процес у такий спосіб, щоб, окрім знаходження інформації, здобувачі освіти могли б опрацювати її та використовувати в різних життєвих ситуаціях. На заняттях ми вчимо дітей самостійності, формуємо вміння створювати освітній продукт як результат спільної діяльності. Дитина повинна зрозуміти: мало про щось знати, потрібно ще вміло цим користуватися.

Упровадження діяльнісних методів навчання в освітній процес – це найкращий і найприродніший спосіб підготувати дитину сьогодні до світу завтра, передусім розвинути ключові компетентності та наскрізні вміння, які є надважливими в сучасному світі.

Державним стандартом початкової освіти окреслені 11 ключових компетентностей, які формуються на основі тих, що закладені в дошкільному віці. Ми вважаємо, що їх формування буде ефективнішим за умови впровадження в освітній процес технологій діяльнісного підходу.

Беручи до уваги зазначене вище, педагогічними працівниками закладу **розроблено модель формування всебічно розвиненої особистості шляхом упровадження діяльнісного підходу в освітній процес (додаток 1).**

У процесі розроблення цієї моделі ми опрацювали стан дослідження окресленого питання у психолого-педагогічній та науково-методичній літературі, постійно підвищуємо рівень професійної підготовки на вебінарах, тренінгах і курсах підвищення кваліфікації.

Використовуючи набутий досвід, 16 лютого 2022 року вчителі початкових класів та 26 березня 2025 року вихователі дошкільного підрозділу провели майстер-клас на тему «Технологія «Web-квест» як форма інтерактивного навчання здобувачів освіти» для вчителів закладів загальної середньої освіти та вихователів закладів дошкільної освіти Зачепилівської селищної ради. Ми вважаємо, що застосування такого виду роботи покращує освітній процес і зацікавлює здобувачів освіти у навчанні.

Також дуже важливим у підготовці до впровадження діяльнісного підходу в освітній процес є проведення методичних заходів із цього питання вчителем нашого закладу Ольгою Філіпповою, яка у 2023 році успішно пройшла сертифікацію та показала високі результати при оцінюванні незалежними експертами практичного досвіду.

Рис.

1. Нагородження Ольги Філіппової

Після опрацювання літератури та практичних досвідів з упровадження діяльнісного підходу ми обрали найефективніші інструменти та діючі методи

роботи, які застосовуємо на навчальних заняттях, позакласних і позашкільних заходах для формування ключових компетентностей здобувачів освіти.

Однією з головних проблем при **формуванні компетентностей «вільне володіння державною мовою» і «здатність спілкуватися рідною та іноземними мовами»** є те, що мовне середовище здобувачів освіти вдома й у закладі досить відрізняється. Тому педагогічні працівники КЗ «Орчицька початкова школа» докладають великих зусиль для формування саме цих компетентностей.

На уроках літературного читання та української мови ми використовуємо різноманітні ігри, прийоми та методи роботи. Наприклад, учні 3 та 4 класів при вивченні теми «Казки» опрацьовували свої знання за допомогою «емоджі». Вчителі запропонували відгадати назву казки у вигляді декількох емоджі, а учням потрібно було проаналізувати та пояснити, який саме твір зашифрований у завданні, та створити свої власні. На літературному читанні у 4 класі в рамках уроку «Улюблена українська пісня моєї родини» діти могли на вибір продемонструвати народні пісні своїх родин або ж скласти авторські вірші для пісні про Україну. Учень цього класу (разом з батьками) за [допомогою III](#) навіть поклали свій вірш на музику.

Здобувачі освіти закладу щороку беруть участь у Міжнародному конкурсі з української мови імені Петра Яцика, у шкільних, територіальних і обласних читацьких флешмобах до дня народження відомих українських письменників (Лесі Українки, Тараса Шевченка, Ліни Костенко та ін.), в олімпіадах з української мови на платформі «Всеосвіта». А педагогічні працівники проводять різноманітні заходи до Дня української мови та писемності.

Рис. 2. Дипломи здобувачів освіти

Формування математичної компетентності, підприємливості та фінансової грамотності відбувається шляхом упровадження в освітній процес проблемного навчання, ігрових методів тощо. Наприклад, маленькі патріоти дошкільного підрозділу нашого закладу в жовтні цього року провели благодійний «Осінній ярмарок», де діти разом із батьками продавали смаколики, створені власними руками, а зібрані кошти пішли на закупівлю тканини для плетіння маскувальних сіток нашим захисникам.

Діяльнісний підхід ефективно застосовується у ході проєктної роботи для **формування екологічної компетентності та компетентності у галузі природничих наук, техніки і технологій**. Діти із задоволенням шукають потрібну інформацію в додатковій літературі, в інтернет-ресурсах. Знову ж таки, обирають самостійно ту роботу, яка їм буде цікавою. Наприклад, при вивченні теми «Рослини», учні 2 класу обрали те, що їх зацікавило. Хтось шукав інформацію про рослину, хтось малював будову рослини, хтось складав кросворд, загадки.

Постійно разом з дітьми проводимо дослід, спостереження за природою. Наприклад, вихователі разом з вихованцями дошкільного підрозділу та батьками, вчителі разом з учнями навесні пророщують рослини (проєкт «Город на підвіконні»). Діти залюбки діляться своїми враженнями з вчителями,

вихователями та одне з одним: розповідають, фотографують на телефони. А учні 1 класу під час вивчення теми «Рослини» створювали малюнки своїх улюблених овочів, після чого «оживлювали» їх у таночку за допомогою штучного інтелекту (<https://www.facebook.com/100002256830716/videos/1430336064577021/>).

Учні 4 класу разом із вчителем під час весняних канікул влаштували тижневий фотоквест, де кожного дня потрібно було виконувати певне завдання, спостерігаючи за природою. В кінці тижня підсумували свої спостереження та зробили висновки щодо природи навесні (<https://www.facebook.com/100002256830716/videos/1362162141271130/>).

А ось, наприклад, у дошкільному підрозділі на заході «Свято гарбуза» вихованці разом з батьками прийняли участь у шкільному конкурсі осінніх поробок з природних матеріалів. В результаті спільної праці і доброзичливої атмосфери, народилися прекрасні композиції, які помістили на виставку.

Рис. 3. Свято гарбуза

Результатами формування екологічної компетентності та компетентності в галузі природничих наук, техніки і технологій на засадах діяльнісного підходу є те, що здобувачі освіти нашого закладу щорічно беруть

Рис. 4. Конкурсна робота

участь у територіальних і обласних етапах різноманітних конкурсів природничого та екологічного спрямування, де здобувають високих досягнень («Український сувенір» – II місце 2022 р., III місце; «Територія пригод 2023» – III місце 2023 р., II місце 2023 р.; «Початкове технічне моделювання» – I місце в територіальному етапі та II місце в обласному етапі 2022 р., III місце 2023 р.; «Новорічна композиція» – I, II та III місця 2021 – 2023 рр.; «Годівничка» – II місце 2023 р., III місце 2022 р.). А випускники КЗ «Орчицька початкова школа», переходячи до базової школи, продовжують брати активну участь у різноманітних конкурсах і мають високі досягнення.

Велику увагу ми приділяємо формуванню культурної, громадянської та соціальної компетентностей. Вихованці та учні нашого закладу щорічно беруть участь в обласному челенджі «Слава ЗСУ!»; обласних флешмобах «За Соборну Україну»; «Нас єднають думи Кобзаря», «Вишиванка – код нації». А перейшовши до базової школи, продовжують свою участь у цих заходах.

Інноваційність формується і під час створення проєктної роботи. Такий вид діяльності дуже подобається дітям і розвиває в них критичне мислення, креативність, творчість та самостійність. Під час уроку дизайну і технологій у 3 класі діти створювали модель роботи легенів. А на уроках у 4 класів «Я досліджую світ» при вивченні теми «Океани», користуючись знаннями з інформатики, діти самостійно створювали презентації про океани, знаходили інформацію та світлини.

Вихованці дошкільного підрозділу разом з вихователями створювали лепбуки «Пори року», «Українська символіка», «Українські народні казки», «Все про Тараса Шевченка».

Проектна діяльність широко застосовується нашими педагогами на навчальних заняттях, виховних та позакласних заходах.

Використання цифрових технологій в реаліях сьогодення є невід'ємною складовою освітнього процесу. Для проведення занять в синхронному форматі ми користуємося Google Meet. Для уроків в асинхронному форматі ми працюємо з платформою «Всеосвіта», що дає змогу більш яскравіше та цікавіше подати навчальний матеріал дітям. На цій платформі ми маємо змогу створювати тести, вебквести та встановлювати зворотній зв'язок зі здобувачами освіти для оцінювання їхнього навчального поступу.

Ми вважаємо, що **формування всіх ключових компетентностей завдяки впровадженню технологій діяльнісного підходу відбувається наскрізно** – під час навчальних занять, проведення виховних заходів, при застосуванні цифрових технологій навчання. Усе те, що протягом освітнього процесу вивчають діти дошкільного підрозділу та початкової школи, знадобиться їм для подальшого навчання, а також є міцним підґрунтям для формування всебічно розвиненої особистості, яка потрібна сучасному суспільству.

Здійснивши моніторинг якості знань здобувачів освіти за 2022 – 2024 навчальні роки, ми побачили, що середній показник якості знань дітей підвищився на 15 – 20%. Отже, упровадження технологій діяльнісного підходу в освітній процес є досить ефективним, тому буде реалізовуватися нашими педагогічними працівниками в подальшій роботі.

Рис. 5. День дружби

За результатами моніторингу й анкетування емоційного стану дітей ми можемо з упевненістю стверджувати про те, що впровадження діяльнісного підходу позитивно впливає не тільки на покращення освітнього процесу та формування ключових компетентностей, а й на збільшення мотивації здобувачів освіти, їх емоційний та психологічний стан.

Педагогічний колектив КЗ «Орчицька початкова школа» планує і надалі працювати над упровадженням діяльнісного підходу в освітній процес для розвитку всебічно розвиненої особистості. Адже розроблена модель формування такої особистості є дійсно результативною. Наші здобувачі освіти виховуються та навчаються в реаліях сьогодення, де вони вміють критично мислити, творити, бути креативними й конкурентоспроможними в нашому суспільстві, досягають високої результативності знань, які зможуть використати впродовж життя.

Використана література

1. Діяльнісний підхід. Вікіпедія. URL: <https://cutt.ly/ewQEAh0C>
2. Навчання через гру та діяльнісний підхід: огляд доказів. Біла книга. The LEGO Foundation, 2017. URL: <http://surl.li/btwkw>
3. Нова українська школа: поради для вчителя / за заг. ред. Н. М. Бібік. Київ: Літера ЛТД, 2018. 160 с.

4. Бібік Н. Компетентність і компетенції у результатах початкової освіти.

Початкова школа. 2010. № 9. С. 1–4.

5. Державний стандарт початкової освіти (затверджено постановою Кабміну від 21.02.2018 № 87 зі змінами, внесеними згідно з постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2019 р. № 688). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/87-2018-%D0%BF>

6. Метод проєктів як освітня технологія. URL: <http://PLD.org.ua>

7. Гра по-новому, навчання по-іншому : методичний посібник / упоряд. О. Рома. Київ : The LEGO Foundation, 2018. 44 с.

8. Пометун О. І. Нова українська школа: розвиток критичного мислення учнів початкової школи: навч.-метод. посіб. Київ : Видавничий дім «Освіта», 2020. 192 с. URL: <https://lib.imzo.gov.ua/navchalno-metodichn-posbniki/dlya-pedagogchnikh-pratsvnikv/navchalnometodichniy-posbnik-nova-ukranska-shkola-kritichnogo-mislennya-v-uchnv-pochatkovo-shkoli/>

9. Про затвердження методичних рекомендацій щодо оцінювання результатів навчання учнів 1–4 класів закладів загальної середньої освіти : Наказ МОН України від 13.07.2021 р. № 813. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-metodichnihrekomendacij-shodo-ocinyuvannya-rezultativ-navchannya-uchniv-1-4-klasiv-zakladiv-zagalnoyiserednoyi-osviti>

Інтернет-ресурси

10. Всеосвіта. Спільнота активних освітян : веб-сайт. URL : <https://vseosvita.ua>

11. На урок. Освітній проєкт : веб-сайт. URL : <https://naurok.com.ua/>

12. Нова українська школа : веб-сайт. URL : <https://nus.org.ua/>

13. EdEra – студія онлайн-освіти. URL : <https://www.ed-era.com/>

Модель формування всебічно розвиненої особистості шляхом упровадження технологій діяльнісного підходу в освітній процес
КЗ «Орчицька початкова школа»

